

23 Seminarium Miejsc Pamięci Europy Wschodniej i Zachodniej

08 do 11 kwietnia 2026, Międzynarodowy Dom Spotkań
Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego

„Transformacja i dysens – upamiętnianie w Europie po 1989 roku”

Tematem tegorocznego Seminarium Miejsc Pamięci Europy Wschodniej i Zachodniej w Krzyżowej jest rozwój pamięci i form upamiętniania po 1989 roku.

Pamięć rzadko bywa harmonijna: jest ona konfliktowa, wielogłosowa i kształtowana przez debaty społeczne. Po przełomie lat 1989/90 w miejscach pamięci Europy Wschodniej i Zachodniej zderzyły się narracje o zbrodniach narodowego socjalizmu oraz o rządach komunistycznych. Pamięć nie opiera się wyłącznie na konsensusie, lecz jest naznaczona dysonansem – sporem, który staje się produktywny wtedy, gdy jest widoczny i inicjuje debaty.

Konferencja w 2026 roku koncentruje się na transformacji europejskich miejsc pamięci i edukacji po 1989/90 roku, stawiając pytania:

- Jak zmieniły się narracje, miejsca i muzea po 1989 roku?
- Jak kontrowersyjnie dyskutowano o tych przełomach lokalnie i w całych społeczeństwach?
- Jakie konflikty je kształtowały i jak są one odzwierciedlane, kuratorowane lub wykorzystywane w pracy edukacyjnej – a jakie tematy pozostają tabu?

Celem spotkania jest stworzenie muzeom i miejscom pamięci w Europie i poza nią platformy do wymiany doświadczeń, wspieranie budowy sieci kontaktów oraz umożliwienie krytycznej refleksji nad kształtowaniem demokratycznych kultur pamięci. Zapraszamy ekspertów i multiplikatorów do udziału w dyskusjach i cieszymy się na inspirującym, produktywnym dialogu.

Wspólny projekt Fundacji „Krzyżowa” dla Porozumienia Europejskiego, Domu Polsko-Niemieckiego, Centrum Historii Zajezdnia, Evangelische Akademie zu Berlin, Stiftung Gedenkstätte Deutscher Widerstand oraz Bundesstiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur.

Program

Środa, 08 kwietnia 2026 r.

- Do 17.00 Przyjazd i rejestracja (Recepcja, budynek Obora)
- 17.00 Zwiedzanie terenu z przewodnikiem (miejsce zbiórki: Recepcja, budynek Obora)
- 18.30 Kolacja
- 19.30 **Powitanie i wprowadzenie** do spotkania miejsc pamięci przez organizatorów (sala wielofunkcyjna, budynek Stodoła)
- Interaktywna prezentacja uczestniczek i uczestników (turboprezentacje)**
- Następnie Czas wolny na rozmowy (Café U Hrabiego, budynek Obora)

Czwartek, 09 kwietnia 2026 r.

- 08.00 **Śniadanie**
- 09.00 – 10.00 **Wykłady inauguracyjne (Keynotes)::**
- dr Andrea Genest**, Mahn- und Gedenkstätte Ravensbrück, Fürstenberg/Havel
- dr Jacek Konik**, Muzeum Niepodległości, Warszawa
- Moderacja: **dr. Irmgard Zündorf**, Leibniz-Zentrum für Zeithistorische Forschung, Potsdam
- 10.00 – 10.15 Przerwa kawowa
- 10.15 – 11.45 **Panel I – Miejsca dysensu: Miejsca pamięci w przeszłości i teraźniejszości**
- Pierwszy panel poświęcony jest miejscom dysensu – w centrum uwagi znajdą się miejsca pamięci o tematyce: wielowarstwowa przeszłość dyktatur i rozliczenie z nią. Podstawą dyskusji będą konflikty, dyspens, ale także konstruktywna wymiana i rozwiązywanie konfliktów. Temat zostanie omówiony z różnych perspektyw na podstawie konkretnych przykładów z pola praktycznego – muzeów, miejsc pamięci, centrów dokumentacji – w Europie.
- Christoph Meißner**, Museum Berlin-Karlshorst, Berlin
- dr Aliaksandr Dalhouski**, Minsk-Geschichtswerkstatt/IBB
- dr Joanna Ostrowska**, QueerMuzeum, Warszawa
- Susanne Schade**, Gedenkstätte Deutscher Widerstand, Berlin
- Lena Casiez**, Camp des Milles, Aix-en-Provence
- Moderacja: **Juliane Haubold Stolle**, Bundesarchiv, Berlin

12.00 – 13.00 Przerwa obiadowa

13.00 – 14.30 **Panel II – Rola społeczeństwa obywatelskiego i kultura pamięci**

Drugi panel analizuje rolę społeczeństwa obywatelskiego w Europie Wschodniej i Zachodniej: organizacje pozarządowe, inicjatywy obywatelskie i historycy publiczni kształtują pamięć, starając się jednocześnie uwzględnić konflikty z instytucjami państwowymi. Spojrzenie nie ogranicza się tylko do społeczeństwa obywatelskiego jako przedmiotu wystaw w miejscach pamięci i centrach dokumentacji. Jednocześnie uwzględnione zostaną perspektywy okresu bezpośrednio powojennego, ruchu roku '68, opozycji państwowej w bloku komunistycznym, aż po społeczności postmigranckie, które w indywidualny sposób domagają (domagały) się suwerenności interpretacyjnej i współdecydowania.

Zbigniew Gluza, Fundacja Ośrodka KARTA, Warszawa

Sara Spring, Aktion Sühnezeichen Friedensdienste e.V., Berlin

Julia Wolrab, Dokumentationszentrum Nationalsozialismus, Freiburg

Hanna Lehun, Arolsen Archives, Bad Arolsen

Anna Krenz, Kollektiv Dziewuchy, Berlin

Moderacja: **dr Katarzyna Bock-Matusyzk**, Centrum Historii Zajezdnia, Wrocław

14.30 – 14:45 Przerwa kawowa

14:45 – 16:15 **Panel III – Pokolenia, narracje i tożsamości: Radzieckie obozy jako miejsca pamięci po 1990 roku**

Trzeci panel wysuwa na pierwszy plan pokolenia, narracje i tożsamości, naświetlając, jak różne pokolenia kształtują perspektywy na temat radzieckiego internowania po 1945 roku. Jakie wyzwania pojawiły się po zakończeniu II wojny światowej? Jakie wyzwania doszły w obszarze tematycznym ofiar radzieckiej przemocy po 1989/90 roku i upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej?

Katharina Bergmann-Pfleger, Ludwig Boltzmann Institut für Kriegsfolgenforschung, Graz

Evita Feldentale, Latvijas Okupācijas muzejs, Riga

dr Elke Stadelmann-Wenz, Gedenkstätte Hohenschönhausen, Berlin

dr Petra Haustein, Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten, Oranienburg

dr Dariusz Iwaneczko, IPN, Warszawa

Moderacja: **dr Marta Gałuszka**, Centrum Historii Zajezdnia, Wrocław

16.15 – 16.30 Przerwa kawowa

16.30 – 18.30 **World Café – Warsztat: SI (Sztuczna Inteligencja) i pamięć**

Sztuczna inteligencja jest świadomie wykorzystywana i wdrażana w sektorze muzealnym oraz w miejscach pamięci, ale istnieją również pułapki. Prelegenci przedstawią przykłady ze swojej codziennej pracy. W formacie World Café omówione zostaną zarówno szanse i możliwości, jak i przeszkody oraz ryzyka związane z obchodzeniem się ze sztuczną inteligencją oraz materiałami wizualnymi, dokumentami i obiektami.

Paweł Sawicki, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Oświęcim

dr Ulrich Mählert, Bundesstiftung Aufarbeitung, Berlin

Michael Gordon, Filmuniversität Babelsberg Konrad Wolf, Potsdam

dr Marcin Wilkowski, Uniwersytet Warszawski

Konstantin Schönfelder, Zentrum verantwortungsbewusste Digitalisierung, Darmstadt

Moderacja: **Lena Ens**, Bundesstiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur, Berlin

19.00 Kolacja

Następnie Czas wolny na rozmowy (Café U Hrabiego, budynek Obora)

Piątek, 10 kwietnia 2026 r.

08.00 Śniadanie

09.00 – 10.30 **Panel IV – Spojrzenie transnarodowe**

Czwarty panel oferuje transnarodowe spojrzenie na kultury pamięci. Przedmiotem dyskusji będzie to, jak różna do dziś pozostaje pamięć o II wojnie światowej i okresie powojennym w Europie Zachodniej i Wschodniej. W centrum uwagi znajdą się debaty wokół 23 sierpnia jako europejskiego dnia pamięci, historia lub polityki pamięci oraz ich specyfika.

Bas Kortholt, Westerbork

Oliver Gaida und Laura Stöbener, Stiftung Denkmal für die ermordeten Juden Europas, Berlin

dr. Anna Czermer, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych, Lambinowice

Simina Badica, Haus der Europäischen Geschichte, Bruxelles

Moderacja: **Dr. Jacqueline Boysen**, Evangelische Akademie Berlin

Ab 11.00 **Zamek Książ jako miejsce pamięci - sztolnie, praca przymusowa w okresie narodowego socjalizmu i Projekt Riese.**

Wprowadzenie: Adam Kerpel-Fronius, Stiftung Denkmal für die ermordeten Juden Europas, Berlin

12.00 – 13.40 **Przerwa obiadowa**

13.45 Odjazd w kierunku zamku Książ, Parking

15.00 – 17.00 Oprowadzenie: Projekt Riese pod Zamkiem Książ

18.00 Conference Dinner, Restauracja Zamek Książ

20.00 Odjazd do Krzyżowej

                    Czas wolny na rozmowy (Café U Hrabiego, budynek Obora)

Sobota, 11 kwietnia 2026 r.

9.30 – 11.00 **Panel V – Przyszłość pamięci**

Panel porusza kwestię tego, jak zmiany geopolityczne w Europie oraz agresywna wojna Rosji przeciwko Ukrainie zmieniają kulturę pamięci i stawiają przed miejscami pamięci nowe szanse oraz wyzwania. Jak może wyglądać przyszłość pamięci w Europie? Jakie są istotne pytania dla europejskich kultur pamięci w teraźniejszości? I czego miejsca pamięci mogą się od siebie uczyć?

dr Nicolas Moll, Memory Lab, Sarajevo

dr Iryna Radchenko, Holocaust Remembrance Center, Dnipro

dr Maria Kaminska, Palmiry Muzeum Warszawa

dr Marius Pečiulis, Fort IX, Kaunas

Alla Stashekvich, Belarusian Institute of Heritage, Warszawa

Moderacja: **Robert Parzer**, Dom Polsko-Niemiecki, Berlin

11.30 Odjazd (Autokar do Berlina, parking)

Spotkanie będzie tłumaczone symultanicznie na język niemiecki, angielski i polski.